

Šlosar, Dušan

Sufixace

In: Šlosar, Dušan. *Slovotvorný vývoj českého slovesa*. Vyd. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1981, pp. 7-8

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121707>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Při sledování utvářenosti slovesných kmenů sufixy jsme jako základního kritéria užili podoby kmene infinitivního. Jsme si vědomi toho, že sám kmenotvorný formant ještě neurčuje slovtvorný typ slovesa; ten je dán, jak ukazuje M. DOKULIL (10), teprve příslušností k celému paradigmatu. Avšak na druhé straně nelze popřít, že právě z hlediska slovtvorného má podoba infinitivního kmene značnou důležitost, protože většina deverbálních derivací (adjektiv i substantiv) se opírá právě o ni; kmen přítomný je východiskem pro adjektivizovaná participia *nt-ová*, kdežto adjektiva pojmenovávající výsledek zasažení dějem, adjektiva vyjadřující potenciální zasažení dějem, adjektiva vyjadřující náchylnost k ději, podstatná jména slovesná, jména činitelská apod. se tvoří povětšinou ze základu kmene infinitivního.

Z. SKOUMALOVÁ (121), domýšlejíc Dokulilovo pojetí úlohy kmene pro sloveso slovanské, dochází k obdobnému závěru, že totiž slovtvornou úlohu (vedle funkce „kmenotvorné“ u sloves nemotivovaných a sloves neproduktivních typů) má právě kmenotvorná přípona infinitivní, zatímco tzv. přítomný „ukazatel“ na něj pouze odkazuje. Omezíme-li se na produktivní typy sloves (a především ty budou předmětem naší analýzy), pak autorčino zjištění platí i pro češtinu — s výjimkou typu *prosí* na jedné straně a *trpí* a *sází* na straně druhé, u nichž přiřazení k infinitivnímu kmeni není jednoznačné (zatímco odkaz opačný, od kmene infinitivního k přítomnému samozřejmě jednoznačný je). Zde ani přihlídnutí k poslednímu konsonantu základu nestačí vždy k jednoznačnému odkazu na infinitivní kmen. Jinak ovšem unifikáční tendence morfologického vývoje dovolují *ě*-kmeny (infinitivní) chápat v historické době jako celek, i když geneticky představují rozdílné typy (*trpěti*, *uměti* a *sáz'ati*).

Jsme přesvědčeni o slovtvorné roli kmenového tématu i o teoretické oprávněnosti zahrnout do slovtvorného popisu slovesa problematiku slovesného vidu.

Novočeská čeleď

zhasiti — *zhášeti* // *zhašovati*
| |
zhasnouti — *zhasínati*

byť i v tomto rozsahu ne zcela typická, ukazuje názorně role infinitivního kmenotvorného formantu i dělbu funkcí lexikální a vidové povahy mezi jednotlivými tématy.

Platnost těchto výchozích předpokladů se pokusíme dokázat v průběhu naší diachronní analýzy.